

Inleiding

Deel 5 van dit boek gaat over arbeidsverhoudingen, arbeidsvoorwaarden en werkdruk. Als er in het onderwijs meer samengewerkt moet worden, zijn de kwaliteit van de onderlinge relaties van groot belang. Daarbij horen, afgezien van de taak- en rolinvulling, ook de voorwaarden waaronder gewerkt wordt. Die zijn de laatste jaren prominent in het nieuws geweest, met name na het initiatief van PO in Actie om de salarissen in het funderend onderwijs op een lijn te brengen en de werkdruk te verlichten. In dit deel komen de besluitvorming in de cao, werkdrukafspraken, inzicht in kwaliteit van kennisarbeid en van medezeggenschap aan de orde.

Beloning in het funderend onderwijs: (on)gelijkheid in loonnormen tussen primair en voortgezet onderwijs

In dit hoofdstuk bespreken Schwartz en Van der Meer de beloningsverhoudingen in het onderwijs. Zij behandelen het impliciete contract en de ontwikkeling van de loonnormen in de cao-vorming. In vergelijking met de vorige editie van 'Onderwijs aan het werk' (2018) kijken ze niet alleen naar het primair onderwijs, maar ook naar het voortgezet onderwijs. Daar is alle reden toe, omdat in april 2022 een historisch akkoord is gesloten tussen de sociale partners en het kabinet, waarin de beloningsverhoudingen tussen het primair en het voortgezet onderwijs zijn gelijkgetrokken.

Convenant 'Aanpak lerarentekorten en werkdrukverlichting': ervaringen in het voortgezet onderwijs

In dit hoofdstuk over het landelijke convenant 'Aanpak personeelstekorten en werkdrukverlichting' bespreken Scheeren en Van Hassel hoe de werkdrukkiddelen in het voortgezet onderwijs worden besteed. Scholen kunnen deze middelen uitgeven aan maatregelen voor ontwikkeltijd, werkdrukverlichting, de begeleiding van startende leerkrachten, de begeleiding van zijinstromers, onderwijsinnovatie of maatregelen voor arbeidsmarktvaagstukken. In het convenant wordt erop gewezen dat de wijze van besteding met actieve betrokkenheid van het onderwijzend personeel en medezeggenschap dient plaats te vinden. Uit de analyse wordt dit proces van de besteding van middelen gereconstrueerd, waaraan de gelden zijn uitgegeven en hoe effectief dat is geweest. Het onderzoek onder bestuurders, schoolleiders en leraren laat zien dat in sommige scholen met incidentele middelen tot vruchtbare experimenten is gekomen. Minder is er bekend over de effecten van de maatregelen, of alle middelen volledig zijn besteed en wat redenen zijn waarom het onderwijzend personeel (nog) niet in alle gevallen betrokken is.

Tevreden werken in het primair onderwijs: verkenning naar tevredenheid, werkdruk en behoud van onderwijspersoneel

In dit hoofdstuk bespreekt Van Nuland de paradoxale situatie van de hoge werktevredenheid en hoge werkdruk van onderwijspersoneel in het primair onderwijs. Aan de hand van het 'Job Demands-Resources'-model verklaart de auteur dat een hoge mate van bevlogenheid van leraren maakt dat de baantevredenheid – ondanks een hoge werkdruk – over het algemeen groot is. De leidinggevende heeft hierin een heel belangrijke rol. Dit onderzoek geeft nieuwe sleutels aan het Arbeidsmarktplatform Primair Onderwijs voor een gerichte aanpak voor scholen om personeel te behouden.

Twee vernieuwingen om kwaliteit van arbeid inzichtelijk en bespreekbaar te maken

In dit hoofdstuk bespreken Van der Meer en Noteboom de ontwikkeling van kennisarbeid als gevolg van nieuwe technologische ontwikkelingen. Zij bezien hoe informatie, kennis en leren kunnen worden toegevoegd aan meer traditionele modellen van de kwaliteit van de arbeid. Daarnaast wordt het 'taakmodel' van de arbeid (het 'wat' van het onderwijs?) gekoppeld aan de roluitvoering in het 'capability'-model (het 'hoe'). Op samenwerkingsniveau wordt de weg geopend naar een natuurlijke symbiose tussen leraar en leerling en tussen coach en ontwikkelaar. Deze methode op werkplek- en organisatieniveau legt daarmee de basis voor samenwerking, onderwijsinnovatie en kennisvalorisatie, zoals volgt uit een casus in het beroepsonderwijs in de regio Utrecht. Een uitdaging is verdere samenwerking aan te brengen binnen het ministerie van OCW en ook tussen de ministeries van OCW, SZW en EZK. De auteurs doen tevens een voorstel om de kennisketen tussen de departementen om te draaien om aldus onderlinge samenwerking te bevorderen en systematisch te verkennen welke normregeltaken en semantische tools ingezet kunnen worden voor het dagelijks gebruik in het onderwijs, in de lerarenopleidingen en het werkveld.

Medezeggenschap in het onderwijs: hoe te verduurzamen?

In dit hoofdstuk komt de medezeggenschap over het voetlicht. Van der Meer, Jongejan en Snel stellen dat de medezeggenschapsrelaties in het onderwijs met de Wet beroep leraar een nieuw fundament hebben gekregen. Per school wordt een Professioneel statuut opgesteld door het bevoegd gezag van de school in overleg met de leraren. De medezeggenschapsraad kan naar de stand van zaken informeren. In het hoofdstuk wordt het vraagstuk van de medezeggenschap breder getrokken aan de hand van een representatieve enquête met drie onderwerpen die de besluitvorming in de school beïnvloeden: ten eerste het werken met computergestuurde data, ten tweede de verantwoording van het schoolbeleid aan de externe omgeving en ten derde de mogelijkheden om sociaal innovatief te werken. Aan het slot van het hoofdstuk volgen vijf adviezen om de bestaande relaties tussen school, bestuur en medezeggenschap te verbeteren.

